

Sotavankeja Naarajärvellä 1941-44

Katsaus elintarvikehuoltoon järjestelyleirillä

Nykyisen Naarajärven vankilan alueella sijaitsi jatkosodan aikaan yksi Suomen suurimmista sotavankileireistä, Sotavankien järjestelyleiri 2. Toinen suuri järjestelyleiri no 1 sijaitsi Nastolassa. Järjestelyleireille tuotiin sotavankeja suoraan rintamalta. Leirillä vangit kuulusteltiin, luetteloitiin ja ryhmiteltiin jaettavaksi eteenpäin muille sisämaan leireille. Taistelujen jäljiltä vangit olivat tullessaan hyvinkin huonossa kunnossa ja nälkiintyneitä. Osa menehtyi pian leirille saavuttuaan, huomattava osa vangeista kuoli ensimmäisenä

kylmänä talvena, jotkut selvisivät leirillä koko sen olemassaoloajan heinäkuusta 1941 marraskuuhun 1944. Leiri ei ollut kuri- eikä nälkäleiri, mutta olosuhteet leirillä sodan myötä olivat ankarat, sitä vielä pahensi vankien suuri määrä ja seutukunnan heikko elintarviketilanne. Muistetaan toki se, että siviilissäkin elintarvikkeet saatiin pääasiassa säännöstelykortteja vastaan, ja että Pieksämäkeä asuttivat samaan aikaan suuret määrät siirtokarjalaisia. Kuinka siis ruokkia ja pitää elossa tuhatpäinen resuinen joukko sotavankeja, kun vielä pitää omat raavaat miehet olivat rintamalla.

Leiriä alettiin rakentaa heinäkuussa 1941 kiireellä vauhdilla, ensimmäiset kaksisataa vankia tulivat jo elokuussa. Puutavaraa ja sähköä saatiin läheiseltä Siilin myllyltä. Pieksämäen vartiokomppania rakensi 40 miehen voimin Pentti Pullisen johtamana piikkilanka-aitausta, vartiotorneja ja parakkeja. Syksyn mittaan vankeja leirillä oli pian tuhat, osalle järjestyi ensihätänsä teltat. Sotavankeja ahdettiin 84 neliön parakkeihin jopa 140. Kolmeen kerrokseen. Vielä luontokin tuli pahaksi onneksi vastaan. Ensi lumi satoi lokakuun alkupuolella ja pakkasen pikku hiljaa kiristyi. Suuren sotavankijoukon ruokkiminen tuotti ongelmia. Ruokakaloria-annokset mitoitettiin liian pieneksi, eikä suurempaankaan olisi ollut mahdollisuutta. Joulukuuhun mennessä oli valmiina 10 parakkia, 1 vankiparakki rakenteilla, mutta työ tarveainepulan takia oli pysähdyksissä, 1 vankisairaala valmis, mutta katehuopa puuttui. Hygieniataso ruoan käsittelyssä ja parakeissa oli äärimmäisen heikko. Katastrofi alkoi olla valmis. Marraskuusta huhtikuun loppuun leirillä menehtyi 2356 sotavankia pääasiassa aliravitsemukseen ja sitä seuranneisiin sairauksiin, myös tartuntatauteja kuten pilkkukuumetta ja punatautia esiintyi. Ahtaissa, kylmissä ja kosteissa parakeissa sairaudet levisivät nopeasti mieheltä miehelle. Ennätysmäinen pakkastalvi vielä pahensi koko tilanteen. Oltiin voimattomia tässä tilanteessa. Muillakin maan sotavankileireillä oli samaan aikaan suuri kuolleisuus.

Kesä koitti ja menneestä talvesta otettiin opiksi. Kuolleisuus leirin loppuaikana laski minimiin, joskaan koko aikana ei leirin huolto ollut helppoa, puutetta oli kaikesta. Sotavankeja alettiin viedä entistä enemmän leirin ulkopuolelle ja töihin maatiloille tai työleireille. Monella elämä parani kerralla, pääleirille ei enää ollut haluja palata.

Leiriltä ohjeistettiin työnantajia kirjeillä:

28.8.1943

On todettu, ettei sotavankien huoltamiseen vieläkään kaikkialla suhtauduta vaadittavalla ymmärryksellä. Monella taholla näyttää edelleenkin vallitsevan sotilaalliselle ajattelulle vieras nurjamielisyys sotavankeja kohtaan. Sotavangit ovat meidän vallassamme, eikä sotavanki ei yleensä ole rikollinen. Hän on kovan onnen mies. Sotavangin käsittelyssä vaaditaan järjestyksenpitoa ja terveellistä ankaruutta, mutta ehdotonta oikeudenmukaisuutta, myös ymmärrystä ja hyvää kohtelua. Päämajan mukaan Suomen Marsalkka on käskenyt kertomaan edellä esitettyjä ajatuksia. Samalla hän on vahvistanut mm. seuraavat määräykset: milloin sotavangilta vaaditaan raskaita työsuorituksia, on normaaliannoksen lisäksi, suhteessa työnsuorituksiin, annettava perunoita tai muita säännöstelemättömiä elintarpeita. Työnantaja on vastuussa siitä, että vanki pysyy hyvässä kunnossa. Jos sotavangin havaitaan määrätyn työnantajan (yksityisen tai valtion) töissä heikentyneen tai sairastuneen sitä syystä, että muonitus ei ole ollut suhteessa työnsuoritusvaatimuksiin, otetaan työvoima pois tältä työnantajalta eikä hänelle vastedeskään anneta sotavankityövoimaa. Milloin työnantajalla ei ole mahdollisuuksia tarjota käytössä oleille sotavangeille riittävästi lisämuonaa, on hänen huolehdittava siitä, että työt laatunsa ja määränsä puolesta rajoitetaan. Missä olosuhteet niin sallivat tai vaativat, voivat esim. valtion tai puolustusvoimain töissä olevat sotavangit osan päivästä työskennellä ympäristön maanviljelijäin hyväksi, saaden heiltä valtiolle tulevan korvauksen lisäksi ylimääräisiä ruoka-annoksia. On myös huomattava, että jotkut sotavangit eivät ruumiinvamman tai terveydentilansa vuoksi kestä raskaimpia urakatöitä, eikä näin ollen saavuta määrättyjä normeja jääden täten osattomiksi annoksista. Tällaisille on alun pitäen varattava toisenlaatuista, heille paremmin soveltuvaa työtä. Vankien työpäivän pituus on maataloustöissä 10 tuntia, teollisuus- ja siihen verrattavissa töissä 8 tuntia.

Oli koko maan yhteinen etu, että sotavanki sai ravintoa, jotta jaksoi tehdä raskasta työtä. Jatkosodan aikana sotavangin ruoka-annokset mitattiin kaloreina ja luokiteltiin A, B ja C -annokseksi. A -yleisannos annettiin levossa oleville vangeille, myös sairaille, B -annos työssä oleville ja C -annos raskaassa työssä oleville. C-annos oli yhteensä 2800 kaloria. A-annos eli pienin ruokamuona annettiin sellaisille vangeille, jotka olivat niin heikossa kunnossa, etteivät he pystyneet tekemään töitä. Annos osoittautui kuitenkin liian pieneksi kuntoutumisen kannalta ja sen käytöstä luovuttiin kokonaan kesäkuussa 1943. A-annoksen poistamisen jälkeen B-annos määrättiin annettavaksi levossa ja kevyessä työssä oleville vangeille. C-annos otettiin käyttöön tammikuussa 1942 ja se määrättiin 18.9.1944 annettavaksi kaikille sotavangeille. Viimeinen muutos tehtiin 6.10.1944, minkä jälkeen vangeille annettiin sotaväen muona-annos. Kahteen viimeiseen muutokseen vaikutti se, että Suomi oli taistelunsa taistellut ja valvontakomitea tuli Suomeen. Naarajärvi tuli myös tarkastettavaksi. Muutamaa päivää ennen valvontakomission saapumista leirillä poltettiin asiakirjat vuosilta 1941-42. Tässä katsauksessa käytän siksi lähdetietona kirjelmiä leirin loppuvuosilta.

Sotavangin C-muona-annos raskaassa työssä oleville vuonna 1943 piti sisällään seuraavia ruoka-aineita:

leipää 480 g, ryynejä 100 g, jauhoja 20 g, perunoita 800 g, ruokaöljyä 20 g, tuoretta lihaa 50 g, maitoa 300 g, sokeria 15 g, suolaa 15 g, suolakalaa 30 g, vastiketeetä 0,5 g. Yhteensä 2800 kaloria. *Milloin lihaa ei ole saatavilla, voidaan se korvata kalan suolaussivutuotteilla esim. kalanpäillä. Milloin maitoa ei saada, voidaan rajoitetussa määrin maito korvata kaljalla ollen annos tällöin 0,4 litraa, ei kuitenkaan enemmän kuin kaksi kertaa viikossa.*

Ruoka-aineitten laskennallisuus oli tyyppillistä leirillä, olihan se Puolustusvoimien yksikkö. Ruoat ilmoitettiin aina grammojen tarkkuudella. Käytännössä lienee ruoan jako tapahtunut sattumanvaraisemmin.

Pääleirillä, jossa pahimmillaan oli tuhat sotavankia paikalla, ruoan jakaminen on tapahtunut leirin huoltopäällikön mukaan seuraavasti (1943):

Naarajärven sotavankileirillä suoritetaan elintarvikkeiden jako päivittäin klo 13, jolloin seuraavan päivän muona sotavankeja varten jaetaan eri keittiöille saman päivän vahvuuden perusteella. Muonan vastaanottaa suomalainen sotavankimuonittaja, joka jakaa sen aterioittain venäläisille keittiövanhemmille ja tarkoin valvoo, että vahvuuden edellyttämät annokset kulloinkin käytetään ja että esim. hieno sokeri sekoitetaan korviketeeseen jo kattiloissa.

Pääleirillä jaetaan ruoka keittiöstä, josta kaikki terveet sotavangit noutavat annoksensa. Invaliideille ja sairaaloissa oleville tuodaan ruoka tarkoitusta varten tehdyissä kuljetusastioissa, joista jako suoritetaan parakkivanhemman valvonnassa keittiömestarin välityksellä. Ruokailua ja järjestystä valvoo leiriupseeri, päivyistävä upseeri, leirin vanhin, majuri van Parnickel, ja leirialupseerit. Alaleireillä ja työmaaleireillä valvoo muonanjakoa, valmistusta ja ruoanjakoa tarkoitusta varten määrätty suomalainen sotilas. Työpisteissä taas vastaavan valvonnan suorittaa suomalainen henkilö.

Ruoan valmistivat sotavangit itse omissa keittiöissään. Paikalliset muistavat vielä, miten höyry sieltä nousi ja hapankaali tuoksui. Tosiasiassa muutakin tarjoiltiin. Vankikeittiöiden viikoittainen ruokalista oli tämän kaltainen:

Aamutee: teetä, sokeria, leipää, juusto tai makkara

Aamiainen: velliä tai puuroa, leipää, kalaa

Päivällinen: perunakeitto tai makkaramuhennosta, leipää, 2 krt viikossa kaljaa, lauantaisin pääruokana lihakeitto

Ruokaa valmistettiin kolme kertaa päivässä. Vielä vuonna 1943 pohdittiin, että pitäisikö ruokalista kääntää myös venäjän kielelle. Saattoi nimittäin olla, että listaan tuli silloin tällöin muutoksia, ja niin se taisi jäädä kääntämättä.

Kaikesta oli leirillä puutetta. Kotijoukkojen Esikunta oli vastuussa leireistä ja kyseli tilastoja monenlaisista asioista, myös ruokailuvälineistä.

5.4.1943

Leiriltä kirje (salainen) Kotijoukkojen Esikuntaan, Helsinki

Ilmoitan, että leirin varastossa ja pääleirillä olevilla sotavangeilla on ruokailuvälineitä seuraavat määrät: venäläismallisia 188 kpl, suomalaisia 4 kpl, kulhoja 52 kpl. Koska ei tietääkseni ennen ole annettu määräyksiä, että sotavankien ruokailuvälineet olisi luetteloitava malleittain, en nyt voi antaa tietoja mitä mallia eri työmailla olevien noin 1100 sotavankiruokailuvälineet ovat.

Koska sv.ruokailuvälinetilanne 4.4.43 oli 2900 kpl (joista 800 kpl oli vanhoja säilykerasioita, joiden käyttö sellaisenaan ei vastaa tarkoitusta) ei nykyistä vankimäärää huomioon ottaen ole ruokailuvälineistä varsinaista puutetta.

Leirin päällikkö Aarne Nurmi

Sotavankitarkastajan tehtävänä oli seurata leirien toimintaa niin sotavankien kuin henkilökunnankin kannalta, ts. puolueettomasti etsiä parannuksia leirin oloihin. Myös työpisteissä tarkastaja kävi tekemässä raportin ja niistä nähdään todellinen tilanne. Työpisteitten tarkastuksissa havaittiin, että muonalistaan tehtiin muutoksia ja että työpisteitten huolto oli ongelmassa.

Paraisten Kalkkivuori Oy:n työmailla Loukolammilla ja Montolassa sotavangit olivat pääasiassa juutalaisia. Tarkastus suoritettiin 28.1.43.

Sotavangin C-annoksessa margariini oli korvattu makkaralla, naudanliha hevosen lihalla, maito myös sotavankimakkaralla. Kuitenkin makkaraa annettiin korkeintaan 100 g päivässä miestä kohden. Perusannoksen lisäksi yhtiö antoi lanttua 1000 g päivässä sotavangille.

Viitasaaren Jurvansalossa tarkastus 7.3.44.

Sotavankeja metsätöissä 31, pääasiassa juutalaisia. Työsuoritukset olivat venäläisiäkin huonompia. Oma kokki valmisti ruuan keittoparakissa. Leipä ostettiin valmiina. Ruumiillinen kunto hyvä, sotavangit lihoneet työmaalla ollessaan! Siisteys Pellonpään torpassa aivan ala-arvoinen. Ruokatavarat säilytetään torpassa, mitä ei saa tapahtua.

Tarkastus Viitasaarella Kymi Oy:n työmaalla.

Puralan talo, vähän liian hyvä majapaikka. Paperipuun tekoa. Työtulos verrattain heikko, työhalu hyvä. Jalkineet hyvät, rukkasia ei ole. Yhtiö järjesti muonan, sotavangit valmistivat itse. Terveys ja kunto hyvä, reippaita ja iloisia. Kaikki yhdentekevää heidän mielestään, oikein tyyppiryssän malliin.

Sotavankimakkara oli halpaa ruokaa, joten sitä käytettiin usein korvikeruokana ja liikaakin. Asiasta nousi sellainen häly, että makkara piti laittaa laboratorioon tutkittavaksi.

22.12.1943

Puolustuslaitoksen kemiallinen laboratorio:

Tutkimustodistus

Sv.Järj.leiri 2:n lähettämää sv.makkaranäytettä tutkittaessa saatiin seuraavat tulokset: raakasvaa 5,3 %, raakaproteinia 15,7 %, tuhka 7,6 %, ruokasuolaa 6,5 %, typettämiä uuteaineita 10,6 %, vettä 60,8 %, ravintoarvo kg/kal 1570, tärkkelystä +, salpietaria -.

Tutkittu näyte on käyttökelpoista tavaraa.

Yliassistentti Ingelius

21.1.1944

PÄÄMAJA Sotavankikomentajan Esikunta Sv.Järj.leiri 2:n päällikölle

Jatkuvasti sotavankien perusannoksen rasvamäärä korvataan sotavankimakkaralla tai -juustolla.

Rasvanjakokielto sv:lle on kumoutunut jo keväällä 1942. Koska katsotaan välttämättömäksi, että raskasta työtä suorittavat sotavangit saavat myös rasvaa, pyydetään selitystä, miksi leirin taholta ei aikaisemmin asiantilaa ole saatettu esikunnan tietoon.

Leirin ruokahuoltotilanne oli hankala, jouduttiin tilaamaan suuria määriä juureksia ja elintarvikkeita ja varastotilat olivat heikkoja. Välillä perunoita pidettiin miehistön korsuissa, välillä tyhjennettiin parakkeja sotavangeista ja tilalle laitettiin perunoita varastoon. Pakkasit kuitenkin palelluttivat perunat ja juurekset. Samoja perunoita söi myös miehistö, joten yhteinen asia oli varastoista huolehtiminen.

6.10.1943

Tilaus Otavan koulutilalta, Mikkeli

Tilaan leirille kaalia 2000 kg, porkkanaa 2000 kg, lanttua 3000 kg.

18.10.1943

Kirjelmä Kotijoukkojen Esikunnasta

Jotta tulevan kulutuskauden aikana voitaisiin välttää perunoiden pilaantumiset, huomautetaan vielä kerran, että yksiköiden on kiinnitettävä erikoista huomiota perunan huolelliseen varastointiin. Ennen pakkasilmoja perunat on vielä kerran lajiteltava sekä varastoinnin yhteydessä käytettävä sammutettua kalkkia, jota sirotellaan 1 kg 100 kg:n perunaerää kohti.

28.2.1944

Leirin ilmoitus tuoreperunatarpeesta Kotijoukkojen Esikunnalle

Nykyiset perunavarastot riittävät 15.4.44 saakka. Uuteen satoon mennessä tarvitaan lisätäydennyksenä 90 396 kg tuoreperunaa, 2624 kg kuivaperunaa, 1312 kg kuivajuureksia tai vihanneksia. Varastossa tällä hetkellä 38813 kg perunoita. Tarvittava perunamäärä varattu Pieksämäen ja Kangasniemen kunnista, joissa ne ovat hankkijoiden kellareissa keväällä ja alkukesällä noudettavissa.

31.3.1944

Leirin ilmoitus vastaanotetun perunan määrästä talvella -44.

Pieksämäen seudulta 40 maanviljelijää oli myynyt perunoita leirille. Määrät vaihtelivat 74 kg:sta 2240 kg:aan.

27.4.1944

Todistus myyjälle

Maanviljelijä Jalmari Puukko on luovuttanut Paraisten Kalkki Oy:n sotavangeille Loukolammille 1000 kg perunoita.

28.9.1944

Leiri ilmoittaa ottaneensa vastaan perunaa seuraavasti:

Albin Pulkkinen 885 kg, Topias Hytönen 1100 kg, Otto Puukko 2970 kg, Veikko Härmäläinen 1000 kg, Jalmari Laitinen 2000 kg, Akseli Pöntinen 1850 kg, Porsaskoski OY 6664 kg, O.J. Tissari 1500 kg. Heinää: Porsaskoski OY 1700 kg, E.A. Poikolainen 1534 kg.

Elintarvikkeet tilattiin pääasiassa Elintarvikevarikko 8 Jyväskylästä, mutta paikkakunnalta ja lähiseudulta ostettiin aina, kun vain saatiin. Näin esim. paikalliset maanviljelijät saivat pientä tuloa maanviljelyksen oheen.

18.10.1943

Todistus myyjälle

Maanviljelijä Eemeli Makkonen on luovuttanut leirille 162 kg hevosenlihaa.

14.12.1943

Todistus myyjälle

Todistetaan, että maanviljelijä Juho Tolonen on tänään luovuttanut leirille 27 kg sianlihaa

11.8.1944

Todistus

Maanviljelijä Abraham Ripatti on tänään luovuttanut leirille 99 kg naudanlihaa.

18.8.1944

Todistus

Maanviljelijä Kaarlo Härmäläinen on tänään luovuttanut leirille 70 kg häränlihaa

5.10.1944

Pieksämäen mlk:n Kansanhuoltolautakunta:

Kansanhuoltolautakunta ilmoittaa, että vankileiri alkaa hakea kolme kertaa viikossa maitoa Lahnasen kylältä. Hakupäivät ovat maanantai, keskiviikko ja perjantai. Maito on toimitettava

samoihin keräilypaikkoihin kuin aikaisemmin lentokentän hakua varten oli määrätty. Maito haetaan nyt hevosella ja viimeinen keräilypaikka on Ulla Teittisen lähellä oleva tienhaara.

Sotavankileiri hyödytti paikkakunnalla kauppvoja, valtion ravitsemusliikettä ja muutamaa yritystä Pieksämäellä.

21.4.1944

Leiriltä Kotijoukkojen Esikunnalle

Sv.järj.leiri 2:lle leivotaan pehmeä leipä Keski-Savon Osuusliikkeen leipomossa Pieksämäellä. Sopimus tehty 1.10.1942. Viikottain leivottu määrä noin 5100 kg. Viikottainen hiivan kulutus noin 20 kg.

Esikunnassa ja toimistoissa käsiteltiin paperiasioina ruokahuoltoa. Kun tulot ja menot piti saada täsmäämään, jouduttiin tekemään laskennallisia ja korjaavia liikkeitä tai sitten selittämään.

9.9.1943

Korjausta sv.muona-annoksen vaihtotaulukkoon

Koska puolustuslaitoksen leivontasopimuksissa on vahvistettu jauhojen ja tuoreen leivän suhde 100:130 leivän jäähdytyä ja seisottua yhden vuorokauden, jolloin vettä leivästä on arvioitu haihtuneen 5-6 %, on leirin leipomossa leivottava leipä jäähdytettävä yksi vuorokausi ennen jakoa. Kun leipä jäähdytetään, niin 350 g jauhoja ei silloin enää vastaa leivän määrää 480 g, muutetaan vaihtotaulukon jauhomäärä 370 g:ksi.

31.7.1944

Pöytäkirja e-tarvikkeiden hylkäämislautakunnan kokouksesta.

1§ Lautakunta päätti yksimielisesti ehdottaa, että perunanlajittelun yhteydessä ajalla 1.7 – 31.7.44 pilaantuneiksi todetut ja ihmisravinnoksi kelpaamattomat perunat 794 kg sekä perunan kevenemisen johdosta aiheutuva painotappio ajalta 1. – 31.7.44 2859,6 eli yhteensä 3653,6 kg perunaa saataisiin poistaa kirjoista.

Painotappio aiheutuu siitä, että huomioon ottaen paikalliset olosuhteet, kuten heikot kulkuyhteydet, talvella aurattavat tiet ym. leirin vuotuinen tarve oli hankittava jo ajoissa ja varastot syksyllä näin ollen olivat suuret. Ja koska peruna kuukausi kuukaudelta kevenee, on selvää, että kesän mennessä aiheutuu huomattava painotappio, jota osaltaan erittäin sateinen syksy ja perunoissa jo silloin ollut kosteus ja multa lisäsivät. Myöskin lienee tavallista suurempaan painotappioon syynä se, ettei leirille – anomuksista huolimatta – saatu rakentaa varsinaisia perunakellareita, vaan olivat perunat suureksi osaksi varastoitava miehistökorsuihin ja yhteen vankiparakkiin, joiden lämmitys oli vaikeasti säännösteltävissä.

Säästäväisyys oli pakollista, siitä muistutettiin vähän väliä. Neuvostoliiton hyökkäyksen vyöryessä Kannaksella, tuli muistutus tästä hyveestä.

27.6.1944

Kotijoukkojen esikunta. Säästäväisyys muonituksessa.

Divisioonan päiväannoksen ollessa laskettuna 11 % suuremmaksi kuin mitä vahvuus on, tulee valvoa, ettei elintarvikkeita tilata ja jaeta yli todellisen muonavahvuuden.. Koska aikaisempi kokemus on osoittanut, että liikuntavaiheen aikana elintarvikkeita on tuhlatu, on kaikille elintarvikkeista vastuussa oleville selostettava maan nykyinen vaikeutunut elintarviketilanne, mikä käy vaikeammaksi Kannaksen evakuoimisesta aiheutuneista menetyksistä ja siirtoväen huollosta muilla paikkakunnilla. Elintarvikkeiden heitteille jättäminen sekä muu tuhlaus muodossa tai toisessa on vakava rikos koko kansaa kohtaan.

8.3.1943

Kotijoukkojen Esikunnan kirjelmä leirille. Koskee luiden keräämistä.

Luuliiman ja teknillisten rasvojen valmistus on raaka-aineiden puutteen takia miltei seisauksissa, siksi määrätään, että jokaiselle ruuan valmis- ja ruokailupaikalle on varattava luunkeräyslaatikko, mihin kaikki kerätyt luut laitetaan. Kertyneet luut on lähetettävä suoraan Valke Oy:lle Valkeakoskelle.

Luusta saatiin liimaa, mutta luusta Valke Oy myös maksoi mk 6:-/ kg, joten suurena yksikkönä sotavankileiri tienasi luillaan.

Seuraavista tositteista voidaan aistia jotain vankien ruoan laadusta.

30.11.1943

Kotijoukkojen Esikunta:

Tietoon on tullut, että eräissä tapauksissa on pilaantunut liha, joka ei enää ole kelvannut ihmisravinnoksi (ei sotavangeillekaan), haudattu maahan. Tällaisenkin lihan käyttämättä jättäminen nykyoloissa on tuhlausta. Siitä voidaan keittää saippuaa. Vaikkakaan kylmien säiden aikana ei lihan pilaantumista ole odotettavissa, lähetetään oheisena vastaisen varalle saippuan valmistusohjeet.

10.12.1943

Leirin ilmoitus jäteruuista ajalta 1.11 – 30.11.1943:

Tilityskauden aikana kertynyt ruuanjättemäärä 2950 kg, joka on käytetty omassa taloudessa. Jätteet ovat olleet perunan ja muiden juurikasvien kuoria.

4.1.1944

Todistus

Pyynnöstä todistan, että kesällä 1943 leiri vastaanotti Saimaan sk. piiristä noin 120 kg pilantumaisillaan olevaa suolakalaa, josta osa sopivasti käsitellen voitiin jakaa sotavangeille ja loppu taasen kuopattiin käyttökelvottomana.

Huoltopäällikkö Lilius

2.6.1944

Sv.järj.leiri 2:n tiedote T:mi Smeds & Häggblom, Vaasa

Viitaten kalalähetykseenne pyydän huomioonottamaan seuraavan:

Kaikki halvempiarvoinen kala kuten särki, kiiski, salakat ja pienet ahvenet, jotka käytetään sotavankien muonitukseen, laskutetaan erikseen.

Leirillä oli myös omaa tuotantoa, tosin pieniä määriin väkijoukkoon verrattuna.

1.4.1944

Vuokrasopimus

Sotavankileiri vuokraa maanviljelijä Yrjö Laitiselta ajaksi 1.4.1944 – 31.10.1944 viljelys- ja perunan ja juurikasvien viljelyä varten. 0,63 ha vuokran ollessa hehtaarilta mk 3000:-

29.4.1944

Leiriltä kirje Kotijoukkojen Esikuntaan. Asia syöttöporsaat.

Viitteeseen liittyen anon, että koska leirillä nykyisen muonavahvuuden huomioon ottaen voidaan elättää 8 – 9 täyskasvuista sikaa ja koska leirin sikojen lukumäärä teurastuksen kautta lähipäivinä vähenee viiteen eikä uusia porsaita synny ennen kuin kesäkuun alkupäivinä, leirille lähetettäisiin 3 kpl, noin 5-6 viikon ikäisiä porsaita.

Tässä yhteydessä mainittakoon, että leirin sioista kolme on astutettu eikä varsinaisia syöttösikoja ole leirillä kuin kaksi.

Porsaatt voidaan lähettää osoitteella kapteeni K.H. Lilius, Naarajärvi

30.6.1944

Tuotantotoiminnan puolivuotiskatsaus

Maatalous: koska leirin seutu on alituottoisella alueella ja viljelykset ovat pienet, on leirin onnistunut vuokrata viljelysmaata ainoastaan 0,61 ha, johon istutettu suurimmaksi osaksi perunaa.

Karjatalous: nautakarjaa ei leirillä ole. Vuoden alussa leirillä oli 9 sikaa, joista kesäkuun loppuun mennessä teurastettu 5 ollen teuraspaino 429 kg ja siitä päitä ja sorkkia n. 10 %. Vuoden alkupuoliskolla astutettu 2 emakkoa, joista toiselle syntyi 13.6 kolmetaista porsasta, joista voidaan luovuttaa 7 kpl. Omista porsaista tulee leiri tarvitsemaan 10 – 12. Leiri voinee perunankuorilla ja ruuan jätteillä elättää ajalla kesäkuu-lokakuu noin 10 sikaa. jos porsimet onnistuvat kuluvan vuoden aikana, voi leiri luovuttaa yhteensä 25 – 30 porsasta.

4.10.1943

Leiriltä kirje Kotijoukkojen Esikuntaan:

Ilmoitan, että leirin upseerit ja lotat ovat omatoimisesti keränneet ruokalaansa marjoja ja sieniä seuraavasti: marjoja 200 kg, sieniä 350 kg. Vartiokomppania sitä vastoin ei raskaan vartiopalveluksen vuoksi ole kerännyt mitään.

Sotavankileirille tuli myös avustuksia ruoan muodossa. Kansainvälinen Punainen Risti toi ruokapaketteja vangeille ja juutalainen seurakunta muisti omiaan mm. Loukolammilla ja Montolassa. Määrät vain olivat kovin pieniä suuressa miesjoukossa, mutta todennäköisesti kuitenkin lämmitti monen mieltä.

20.11.1943

PÄÄMAJA(salainen)

Koskee: Kansainvälisen Punaisen Ristin lähettämän hernekeittojauheen käyttämistä

Hernekeittojauhe käytetään ylimääräisenä annoksena. Edullisinta käyttää sitä keittona aamuteen sijasta kovempien pakkasten aikana parina kolmena aamuna viikossa. Keitto annostellaan tasaisesti kaikille sv.muodostelman muonavahvuudessa oleville sotavangeille, keittoon käytetään noin 75 – 100 g miestä kohden.

7.4.1944

Sotavankileirin päällikön A. Nystedtin kirje.

Viitaten Päämajan kirjelmään koskien Turkuun saapuneita Kansainvälisen Punaisen Ristin lahjatavaroita, ehdotan niiden jaon seuraavasti:

Standardipaketit leirillä oleville 654 sotavangille ja leirin ulkopuolella metsä-, rakennus-, kaivosteollisuus- ja metallitöissä oleville 1637 sv:lle.

Argentiinan Punaiselta Ristiltä saatu 37 kg:n sokerilaatikko, liha- ja vihannessäilykepurkit (24 kg) varataan leirin sairaalaa varten siellä pitemmän ajan kuluessa jaettavaksi.

Saippualaatikko (37 kg) varataan sairaalaan ja osittain leirialueella toimivia partureita varten (sotavankien parranajoon).

Ruotsin Punaisen Ristin lähettämästä

hapankaalierästä 178 tynnyriä a 23 kg, josta saadaan jakaa vangeille muonituksen ulkopuolella 89 tynnyriä.

Koska paketteja on vähän, niin lienee edullista, että niiden sisältö käytetään lisänä muun ruokailun yhteydessä, kuten maitojauhe puuron kanssa maidoksi sekoitettuna, rusinat ja luumut keitossa, lihasäilykkeet liha- ym. keitoissa, margariini muun ruokailun yhteydessä. Kahvi, keksit ja juusto erikoisen kahvinjuonnin yhteydessä, jolloin on otettava huomioon, että kahvia ei saa kiehuttaa, vaan on sen päälle kaadettava kuumaa vettä – jauhetta vajaa teelusikallinen kuppia kohti. Sotavangeille olisi jaettava kerrallaan tupakat ja suklaa.

Ev.luutn. A. Nystedt

5.6.1943

Kotijoukkojen Esikunnasta leirin päällikölle:

Täköläisen juutalaisen seurakunnan toimesta lähetetään leirille 5 tynnyriä hapankaalia jaettavaksi edelleen juutalaisille sotavangeille sv. Aleksander Kamtsan'n ryhmälle Äänekoskelle

Leirimuona oli puuduttavan yksitoikkoista, joten joskus olisi ollut tarvetta juhliin. Käytännössä juhlat ja juomat sai jokainen maksaa omasta taskustaan.

8.4.1944

Leirin anomus

Koska leirille saapuu tuon tuostakin ulkolaisia sanomalehtimiehiä. Kansainvälisen Punaisen Ristin edustajia Genevestä sekä runsaasti muita huomattavia henkilöitä, anon, että asianomainen elintarvikevarikko saisi luovuttaa edustusta varten seuraavia elintarvikkeita, nimittäin kahvia, oikeata teetä, palasokeria, sianlihasäilykkeitä, North-State savukkeita, sikaareja sekä, mikäli mahdollista, myöskin jonkin verran viinejä ja muita alkoholipitoisia juomia.

Tämän yhteydessä mainittakoon, että leiri sai elokuussa -43 anomuksen perusteella jonkun määrän edellä mainittuja e-tarvikkeita. Tavarán lähetysosoite kapt. K.H. Lilius, Naarajärvi

21.4.1944

Vastaus Päämajan Pääintendenttiosastolta leirin anomukseen.

Pääintendentti ei ole suostunut leirin anomukseen. Perustelu: ei ole tarkoituksenmukaista antaa ulkolaisille oloistamme kuva, joka ei vastaa todellisuutta ja samasta syystä on PM:n YE:n päällikkö ankarasti kieltänyt edustustilaisuuksien järjestelyn ulkolaisille.

3.5.1944

Päämaja tiedoittaa, että Ylipäällikön syntymäpäivän ja puolustuslaitoksen lippujuhlan johdosta on 4.6.44 suunniteltu jaettavaksi ylimääräinen annos, jonka kokoonpanosta tiedoitetaan myöhemmin. Mahdollisesti jaettavia alkoholijuomia ei v. 1925 tai sitä myöhemmin syntyneille jaeta,. Naisille ja suomalaisille vangeille ei myöskään alkoholijuomia jaeta. Sotavangeille ei ylimääräinen annos kuulu.

4.10.1944

Kotijoukkojen Esikunta

Poikkeavat ruoka-annokset sotilasmuonasta perutaan. Poikkeuksena lentävä henkilökunta (ohjaajat, tähystäjät, kk. ampujat), joilla voiaannos on kaksinkertainen.

Pääintendenttiosasto on määrännyt, että ennen joukkojen kotiuttamista tulee niille järjestää yksi aseveliateria tarjottavaksi joko lähtöpäivänä tai muussa sopivassa tilaisuudessa. Tähän ateriaan saadaan käyttää varsinaisten elintarvikkeiden lisäksi kaksi annosta miestä kohti vaihtoehtoisesti seuraavista kestovalmisteista: ohukaisseosta 100 g, vanukasjauhetta 100 g, terveyskeittoa 50 g, marjakeittoa 40 g, ovomaltinen 20 g.

Miehistö oli ollut viisikin vuotta isänmaan palveluksessa, juhla-ateriaan palvelus päätettiin. Oman aikamme mittapuun mukaan eipä kummoinen ateria ovomaltisella, mutta niukkuuden keskellä varmasti kelpasi ja olihan sota loppunut ja edessä lähtö siviiliin. Iloa ja surua oli myös sotavangeilla, paluu kotimaahan oli edessä.

Lähteinä tässä katsauksessa on käytetty Sota-arkistossa (nyk. Kansallisarkisto, Sörnäisten toimipiste) olevaa Naarajärven Sv.järj.leiri 2:n materiaalia ja internetissä Kansallisarkiston tietokantaa ”Suomi, sotavangit ja ihmislouvatukset 1939-55”. Sivuston osoite <http://kronos.narc.fi>. Osa nettisivuston valokuvista on Naarajärven leiriltä.

Asko Hankilanoja